

П.П. Андрушко,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, професор

S u m m a r y

The author considers problematic issues of the criminal liability of a judge (judges) for rendering (passing) a knowingly unjust (illegal) judicial decision in the criminal proceedings

Деякі проблемні питання кримінально-правової кваліфікації постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення в кримінальному провадженні (ст. 375 КК) *

Голосіївський районний суд м. Києва вироком від 10 жовтня 2013 р. визнав суддю К.Г. винним у вчиненні злочину, склад якого передбачено ч. 1 ст. 375 КК, а саме — у постановленні двох завідомо неправосудних рішень (3 квітня 2009 р. у цивільній справі за позовами дев'яти громадян до Київської обласної державної адміністрації та Обухівської районної державної адміністрації про визнання недійсними їх рішень та зобов'язання вчинити певні дії і 17 листопада 2010 р. у цивільній справі за позовом громадянина К.М. до Обухівської міської ради про визнання права власності на земельні ділянки), якими зазначені цивільні позови було задоволено.

Ухвалою Апеляційного суду Київської області від 23 червня 2011 р. рішення Обухівського районного суду від 3 квітня 2009 р. було залишено без змін, але суд касаційної інстанції (Верховний Суд України) ухвалою від 30 березня 2011 р. скасував зазначені рішення Обухівського районного суду і ухвалу Апеляційного суду Київської області, як ухвалені з неправильним застосуванням норм матеріального права та порушенням норм процесуального права, а справу направив на новий розгляд до суду першої інстанції. У подальшому ухвалою Обухівського районного суду від 17 серпня 2011 р. провадження в цій справі закрито відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 205 ЦПК у зв'язку з тим, що вона не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. Рішення Обухівського районного суду Київської області від 17 листопада 2010 р. у справі за позовом К.М. ухвалою Апеляційного суду Київської області було скасоване і ухвалено нове про відмову в задоволенні позову К.М.

Ухвалою Апеляційного суду Київської області від 14 січня 2014 р. вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 10 жовтня 2013 р. щодо К.Г. залишено без змін, а ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначені вирок і ухвала щодо К.Г. також залишені без змін.

У кримінальному провадженні щодо К.Г. винесені ним судові рішення у двох цивільних справах судами вищих інстанцій були скасовані як незаконні. Однак визнання органом досудового слідства, прокурором і судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій зазначених рішень завідомо неправосудними, тобто визнання К.Г. винним у вчиненні злочину, склад якого передбачений ч. 1 ст. 375 КК, і обґрунтування такої кримінально-правової кваліфікації (оцінки) дій К.Г. є, на наш погляд, доволі сумнівним, неконкретизованим, поверховим, однобічним, немотивованим та, певною мірою, заснованим на припущеннях і упередженням.

* Закінчення. Початок статті опубліковано в журналі за 2014 р. № 8, с. 35—46.

У вироку стверджується, що 27 лютого 2009 р. після одержання для розгляду позовної заяви П.І. та ще восьми осіб у К.Г. **виник умисел на постановлення завідомо неправосудного рішення на користь позивачів.** Жодних доказів на підтвердження зазначеного твердження суд не навів, а обґрунтував такий висновок тим, що «будучи обізнаним з вимогами чинного законодавства, діючи умисно з метою постановлення завідомо неправосудного судового рішення, суддя К.Г. постановив рішення від 3 квітня 2009 р. у цивільній справі за позовом дев'яти громадян». Аналогічним твердженням суд оцінив і рішення суду від 17 листопада 2010 р. за позовом К.М.: «13 жовтня 2010 р. до Обухівського районного суду надійшла позовна заява К.М., яка у той же день надана для розгляду судді К.Г., і в цей же день у К.Г. **виник умисел на постановлення завідомо неправосудного рішення на користь позивача,** яке він ухвалив 17 листопада 2010 р.».

У вироку суду щодо К.Г. зазначено, що суд **не бере до уваги та відкидає** показання обвинуваченого з приводу того, що він не мав умислу на постановлення завідомо неправосудних рішень, оскільки ці показання були спростовані безпосередньо дослідженими доказами, та не бере до уваги надані обвинуваченим як докази, які, як він вважає, його виправдовують: копії рішень місцевих судів за земельними спорами, а також показання свідків сторони захисту, на допиті яких наполягав обвинувачений, а саме С.Є. та В.Л., оскільки зазначені докази не мають безпосереднього відношення до постановлення обвинуваченим завідомо неправосудних рішень.

Звернемо увагу на те, що на час постановлення К.Г. рішення 17 листопада 2010 р. постановлене ним рішення від 3 квітня 2009 р. набрало законної сили 13 квітня 2009 р., оскільки не було оскаржене до суду апеляційної інстанції у встановлений ЦПК строк. Апеляційний суд Київської області за скаргою прокурора ухвалою від 23 червня 2010 р. залишив його без змін, але ця ухвала суду апеляційної інстанції була скасована ухвалою Верховного Суду України від 30 березня 2011 р.

В ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 10 червня 2014 р. зазначено, що: 1) **суть прийнятих** суддею К.Г. 3 квітня 2009 р. та 17 листопада 2010 р. рішень **свідчить про їх завідомо неправосудність, а свідоме ігнорування К.Г. чинного законодавства та допущені процесуальні порушення — про прямий умисел засудженого на постановлення таких рішень.** Тому доводи, зазначені у касаційній скарзі, про те, що суди першої та

апеляційної інстанцій неправильно витлумачили суть прийнятих за позовами рішень, а при вирішенні позову К.М. не врахували судову практику, колегія суддів вважає безпідставними, бо постановленими судовими рішеннями позови вирішено однозначно, без будь-якої альтернативи їх вирішення відповідними державними адміністраціями, **а посилання на різну судову практику вирішення вказаної категорії справ колегія суддів не брала до уваги,** оскільки така практика **суперечить чинному законодавству, про що місцеві суди завчасно були повідомлені як апеляційним судом, так і Верховним Судом України,** чого не заперечував під час судового розгляду сам К.Г.; 2) доводи касаційної скарги про те, що деякі громадяни отримали земельні ділянки у власність, не впливають на висновки суду у цій справі, оскільки не є предметом розгляду; 3) перевіrivши висновки суду першої інстанції за доводами апеляції К.Г., апеляційний суд також дійшов висновку про те, що суд першої інстанції фактичні обставини вчиненого ним кримінального правопорушення встановив на підставі всебічного, повного і об'єктивного дослідження доказів та їх належної оцінки у вироку. При цьому **апеляційний суд погодився з висновком суду про те, що засуджений діяв із прямим умислом на постановлення завідомо неправосудних рішень,** бо як у першому, так і в другому рішенні вийшов за межі компетенції суду, перебравши у своїх рішеннях право відповідних органів влади вирішувати питання щодо зобов'язання про надання громадянам земельних ділянок зі зміною їх цільового призначення та визнання права громадянина на землю, тоді як по суті позовних вимог питання цими особами попередньо перед відповідними державними адміністраціями взагалі не ставилося і по суті не вирішувалося, свідомо проігнорувавши конституційне положення про те, що вирішення таких питань віднесено до виключної компетенції органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, порушивши при цьому не тільки норми матеріального, а й процесуального права, про що зазначено як в ухвалі Верховного Суду України від 30 березня 2011 р., так і в ухвалі Апеляційного суду Київської області від 5 травня 2011 р.; 4) Апеляційний суд Київської області правильно зазначив в ухвалі, що в цьому випадку об'єктивна сторона злочину, вчиненого К.Г. як суддею, **полягала у постановленні ним завідомо неправосудних судових рішень від 3 квітня 2009 р. та 17 листопада 2010 р., тобто таких, якими необґрунтовано та всупереч вимог матеріального і процесуального законів незаконно задоволені позови П.І., М.Т. та інших**

до Київської обласної державної адміністрації та Обухівської районної державної адміністрації про визнання недійсними рішень і зобов'язання вчинити певні дії, а також про визнання за К.М. права власності на п'ять земельних ділянок у м. Обухів Київської області, **оскільки при постановленні цих рішень суд під головуванням засудженого явно вийшов за межі своєї компетенції**; 5) як убачається із матеріалів кримінального провадження, постановляючи рішення на користь П.І. та інших, К.Г., обіймаючи посаду судді Обухівського районного суду Київської області та **будучи обізнаним із чинним законодавством** і відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2008 р. № 610-р, **безумовно, знаючи про те**, що Київська обласна державна адміністрація не відмовляла в затвердженні відповідних проектів землеустрою, права позивачів не порушувала, а лише роз'яснила відповідне положення вищезазначеного розпорядження Кабінету Міністрів України про зупинення прийняття рішень щодо надання згоди на вилучення земельних ділянок, їх передачу у власність чи оренду зі зміною цільового призначення, перебираючи на себе повноваження відповідних адміністрацій, зобов'язав районну та обласну державні адміністрації розглянути і погодити проекти землеустрою, розроблені ДП «Київський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» щодо припинення права постійного користування ДП «Київське лісове господарство», переведення земельних ділянок позивачів із земель лісгосподарського призначення до категорії земель сільськогосподарського призначення і подальшої їх передачі у власність П.І. та інших позивачів для ведення особистого селянського господарства. При цьому в судові засідання взагалі не запрошувався представник ДП «Київське лісове господарство» і позицію цього підприємства суд не з'ясував та не врахував.

В ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначено, що за позовом К.М. суддя К.Г. проігнорував той факт, що вирішення питання про надання землі у власність належить до виключної компетенції Обухівської міської ради, тоді як вона його не розглядала і даних про звернення позивача про вирішення цього питання у справі не було, тоді як відповідні земельні ділянки знаходилися у постійному користуванні позивача і такому користуванню ніхто не перешкоджав.

На нашу думку, суди всіх трьох інстанцій у кримінальному провадженні щодо К.Г. ототожнювали поняття «незаконність судового рішення» і «неправосудність судового рішення».

Оцінку рішень К.Г. у цивільних справах від 3 квітня 2009 р. та 17 листопада 2010 р. як незаконних дали суди вищестоящих інстанцій. Однак чітко, обґрунтовано відповіді на питання, чому ці рішення неправосудні, а тим більше завідомо неправосудні, судові рішення судів усіх трьох інстанцій у кримінальному провадженні щодо К.Г. не дали.

Звернемо увагу на два принципових моменти. По-перше, рішення, ухвалені К.Г. 3 квітня 2009 р., ухвалою Апеляційного суду Київської області від 23 червня 2010 р. було залишено без змін, тобто було визнане законним і обґрунтованим. Тому очевидно, що орган досудового розслідування мав би порушити питання і про неправосудність (незаконність) рішення суду апеляційної інстанції. На це обґрунтовано звертав увагу і К.Г. у касаційній скарзі. По-друге, К.Г. і під час судового розгляду в суді першої інстанції, і в апеляційних та касаційних скаргах посилався на наявність різної судової практики у справах зазначеної категорії. В ухвалі суду апеляційної інстанції з цього приводу зазначається, що долучені обвинуваченим копії рішень у цивільних справах із аналогічних спорів не можуть бути враховані як докази у цьому кримінальному провадженні, оскільки суд розглядав справу в межах пред'явленого обвинувачення, а перевірка законності рішень у інших справах не входить до компетенції суду першої та апеляційної інстанцій при розгляді кримінального провадження щодо конкретної особи. В ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ також зазначено, що доводи касаційної скарги про те, що деякі громадяни отримали земельні ділянки у власність (на підставі рішень інших судів у аналогічних справах зазначеної категорії), не впливають на висновки суду у цій справі, оскільки не є предметом розгляду. Виникає риторичне запитання — чому ж ці рішення залишаються в силі та вважаються законними?

Те, що аналогічні за змістом рішення інших судів не могли (не можуть) бути предметом розгляду у кримінальному провадженні щодо К.Г., сумнівів не викликає. Зауважимо, що предметом розгляду в кримінальному провадженні щодо К.Г. не можуть бути і судові рішення, ухвалені К.Г., і судові рішення щодо них судів апеляційної та касаційної інстанцій, оскільки судді судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ не наділені повноваженнями переглядати рішення судів іншої юрисдикції, зокрема рішення у цивільних справах.

У кримінально-процесуальному значенні (аспекті) незаконним, а не неправосудним, слід вважати судові рішення, ухвалені судом будь-якої інстанції та будь-якої юрисдикції, яке характеризується або неправильним застосуванням норм матеріального права, або недотриманням вимог процесуального закону щодо здійснення провадження судами певної юрисдикції, тобто судові рішення, яке формально (об'єктивно) є незаконним, безвідносно до того, яким було психічне ставлення судді, який постановив (ухвалив) рішення (а не оцінка того, як оцінював суддя законність/незаконність рішення, яке ним ухвалювалось). Крім того, незаконним слід вважати і судові рішення, яке є необґрунтованим чи невмотивованим.

У кримінально-правовому значенні (аспекті) неправосудність судового рішення — це кримінально-правова оцінка (кваліфікація) судового рішення стороною обвинувачення і судом, яка зумовлюється (визначається) психічним ставленням судді, який його ухвалив, до змісту ухваленого ним рішення та дотримання вимог процесуального закону щодо здійснення відповідного провадження

Незаконне рішення може бути ухвалене суддею умисно, з прямим чи непрямим умислом, необережно або внаслідок допущеної помилки щодо змісту норм матеріального права, застосованих ним.

У кримінально-правовому значенні (аспекті) неправосудність судового рішення — це кримінально-правова оцінка (кваліфікація) судового рішення стороною обвинувачення і судом, яка зумовлюється (визначається) психічним ставленням судді, який його ухвалив, до змісту ухваленого ним рішення та дотримання вимог процесуального закону щодо здійснення відповідного провадження: суддя повинен усвідомлювати, що ухвалене ним рішення є незаконним, необґрунтованим або невмотивованим, незалежно від того, якими мотивами він при цьому керувався і якою була мета ухвалення неправосудного рішення.

Незаконність судового рішення має бути встановлена судом вищестоящої інстанції або тим же судом при перегляді справи за нововиявленими обставинами, рішення яких мають преюдиційний характер.

Мотиви і мета постановлення суддею (суддями) незаконних, неправосудних рішень не є обов'язковими ознаками основного складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 375 КК, однак лише з'ясування їх змісту в конкретному кримінальному провадженні може свідчити про те, законним і правосудним є постановлене судове рішення чи ні

Звернемо увагу на принципово важливе положення, передбачене ст. 91 КПК, згідно з якою

у кримінальному провадженні підлягають доказуванню винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення.

У всіх кримінальних провадженнях стосовно умисних злочинів (кримінальних правопорушень) мотив і мета їх вчинення повинні обов'язково встановлюватись, незалежно від того, є вони обов'язковими ознаками відповідного складу злочину чи ні.

На нашу думку, є підстави для припущення, що саме кримінальне провадження і судові рішення у кримінальному провадженні щодо К.Г. претендують на віднесення їх до справ так звано-

го вибіркового, упередженого правосуддя, оскільки, на нашу думку: 1) вирок Обухівського районного суду Київської області постановлявся (ухвалювався) під тиском (впливом) ззовні, зокрема представників сторони обвинувачення;

2) судові рішення судів апеляційної і касаційної інстанцій, якими залишено в силі й без змін відповідно вирок суду та ухвалу суду апеляційної інстанції, ухвалювались в «особливий період» — є імітацією процесу очищення судової влади; 3) судові рішення судів усіх трьох інстанцій базуються на припущеннях, а не на достовірних та належних доказах і є надто сумнівними з позиції їх обґрунтованості.

Як зазначалося, друге судове рішення К.Г. було прийняте в той час, коли залишалося в силі перше із прийнятих ним двох рішень, а тому в К.Г. були всі обґрунтовані підстави вважати, що як перше, так і друге судове рішення, які є аналогічними за змістом, — законні. Такі підстави давали і судові рішення інших судів з аналогічної категорії справ, які судами вищих інстанцій були визнані законними та залишені в силі.

Головною причиною постановлення обвинувального вироку щодо К.Г. і залишення його в силі судами апеляційної та касаційної інстанцій є, на наш погляд, ототожнення понять «незаконне судове рішення» і «неправосудне судове рішення». Перше з них є процесуальним — незаконність судового рішення має бути встановлена судом вищестоящої інстанції або тим же судом при перегляді справи за нововиявленими

обставинами, рішення яких мають преюдиційний характер.

Як зазначалося, мотиви і мета постановлення суддею (суддями) незаконних, неправосудних рішень не є обов'язковими ознаками основного складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 375 КК, однак лише з'ясування їх змісту в конкретному кримінальному провадженні може свідчити про те, законним і правосудним є постановлене судове рішення чи ні.

Про умисність постановлення судового рішення і його завідому неправосудність можуть свідчити і визнаватись достовірними доказами, зокрема: одержання суддею (суддями) неправомірної вигоди за постановлення незаконного рішення; спонукання судді (суддів) до постановлення незаконних рішень представниками органів прокуратури, посадовими особами органів виконавчої влади, народними депутатами України, керівниками судових установ тощо. Це стосується, на нашу думку, й ухвалення рішень про затримання та застосування тримання під вартою і домашнього арешту як запобіжних заходів щодо учасників масових акцій протесту в період із 21 листопада 2013 р. до набрання чинності Законом від 21 лютого 2014 р. № 743-VII «Про недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань, та визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України», встановлення того, що незаконне рішення, постановлене

з корисливих мотивів або для задоволення якихось особистих інтересів чи інтересів інших осіб, насамперед (зокрема) інтересів представників органів влади, постановлення політично вмотивованих рішень у резонансних справах «вибіркового правосуддя».

Про зміст і характер постановленого незаконного рішення свідчитиме, перш за все, зміст самого судового рішення та протоколів судових засідань, зокрема, оцінка й обґрунтування у рішенні тих чи інших доказів достовірними/недостовірними, належними/неналежними, допустимими/недопустимими, необґрунтована відмова в задоволенні клопотань обвинуваченого і сторони захисту, зокрема, клопотань у допиті свідків, призначення експертизи, долучення до матеріалів провадження наукових висновків фахівців у галузі права.

На завершення зазначимо, що одночасно з кримінальним провадженням, розпочатим щодо судді, якому оголошено про підозру у вчиненні ним злочину, склад якого передбачено ст. 375 КК, має порушуватися питання і про кримінально-правову оцінку діянь суддів судів вищестоящих інстанцій, якщо вони при розгляді постановленого суддею незаконного судового рішення в апеляційному та/або касаційному порядку визнали його законним і залишили в силі, за умови, що такі їхні рішення надалі були визнані незаконними та скасовані з підстав і в порядку, передбачених законодавством.

ОГОЛОШЕННЯ

У зв'язку із втратою вважаються недійсними такі посвідчення працівників апарату Верховного Суду України:

- старшого консультанта, видане на ім'я Мочалової Лілії Вікторівни, № 102/11;
- головного консультанта, видане на ім'я Парубця Руслана Володимировича, № 124/10;
- провідного спеціаліста, видане на ім'я Попроцького Олега Миколайовича, № 222/11;
- наукового консультанта, видане на ім'я Стефаненко Світлани Юріївни, № 114/11.

Управління кадрової роботи